

Ličenca in ribniki Petelinjek, lesket sredi Dravinjskih goric

Projekt LIFE04NAT/SI/000240

"Natura 2000 v Sloveniji:
upravljaljski modeli in informacijski sistem"

Zavod Republike Slovenije za varstvo narave
Območje enote Gajje

NATURA 2000

Ličenca in ribniki Petelinjek

Dolina Ličenca (potok Ličenca domačini imenujejo tudi Ličnica) leži severozahodno od Poljčan. Razprostira se na dobrih 2700 hektarjih sredi Dravinjskih goric. Zanj je značilna ekstenzivna mokrotna krajina, ki v dolinicah stranskih potokov prehaja v lepo ohranjeno in ponekod skoraj neokrnjeno naravo.

Ena izmed najlepših stranskih dolin je dolina z ribniki Petelinjek. Potok z zreli jelševimi sestoji, ribniki, ohranjeni gozdovi, mokrotni travniki in majhna povirja v stranskih dolinah so funkcionalno povezan ekosistem. Ta predstavlja neločljivo celoto z izjemno biotsko pestrostjo vrst in življenjskih prostorov.

Naravovarstveni status Ličenca:

- posebno varstveno območje – Območje Natura 2000 (Uredba o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000), Uradni list RS, št. 49/04, 110/04);
- ekološko pomembno območje (Uredba o ekološko pomembnih območjih, Uradni list RS, št. 48/04);
- naravna vrednota (Pravilnik o določitvi in varstvu naravnih vrednot, Uradni list RS, št. 111/04, 70/06).

Ličenca pri Poljčanah

Lega območja Ličenca v Sloveniji

Ribniki Petelinjek

Dolina Ličence

Mokrotni travniki

Potok Ličenca je skupaj s številnimi manjšimi pritoki osrednji del Dravinjskih goric razrezal v slemena, ki jih poraščajo bukovi gozdovi. Gozdove prekinjajo ceste, ki povezujejo naselja, zaselke in posamezne kmetije. Doline med slemeni so mokrotne, saj so tla glinena in slabo propustna, površinska voda pa zaradi slabih odtočnih sposobnosti odteka počasi. Zaradi ekstenzivnega kmetovanja so tu svoj življenjski prostor našle številne redke in ogrožene rastlinske in živalske vrste.

Na mokrotnih travnikih mestoma uspevajo divje orhideje, med katerimi je najštevilčnejša pegasta prstasta kukavica (*Dactylorhiza maculata*). Zelo redko se pojavlja tudi sibirska perunika (*Iris sibirica*), ki je zaradi intenzivnejšega gospodarjenja z nekaterimi travniki na robu preživetja.

Sibirska perunika

Mokrotni travnik

Hribski urh

Travnški postavnež

Črtasti medvedek

Stasiti kamenjak

Na mokrotnih travnikih ob Ličenci se pogosto prehranjujejo bele štoklje (*Ciconia ciconia*), še posebej pomembni pa so za nekatere vrste metuljev. Na ekstenzivno gojenih travnikih tipa Arrhenatherion z zdravilno strašnico (*Sanguisorba officinalis*) živijo evropsko ogroženi metulji temni in strašničin maravljščar (*Maculinea nausithous*, *M. teleius*) ter travniški postavnež (*Euphydryas aurinia*).

Za favno metuljev so pomembni tudi gozdni robovi, kjer živi prav tako evropsko ogrožen metulj črtasti medvedek (*Callimorpha quadripunctaria*). Mokrišča v gozdu so idealen življenjski prostor nekaterih dvoživk, med katerimi so še posebej pomembne hribski urh (*Bombina variegata*) in več vrst pupkov (*Triturus* spp.).

Strašničn mravljiščar (*Maculiea teleius*)

V sožitju z mravljjo in strašnico

Metulj strašničn mravljiščar (*Maculiea teleius*) sodi med najbolj ogrožene vrste metuljev v Evropi, saj ima zelo specifične ekološke zahteve. Živi na ekstenzivno gospodarjenih močvirnih ali vlažnih travnikih, na katerih uspeva za gosenice hranilna rastlina zdravilna strašnica (*Sanguisorba officinalis*). Poleg gostiteljske rastline morajo biti na travnikih še mravlje rdečke iz rodu *Myrmica*, saj v njihovih mravljiščih gosenice metulja zaključijo razvojni krog.

Strašničn mravljiščar

Življenje strašničnega mravljiščarja se začne na zdravilni strašnici, kamor metulj sredi poletja izleže jajčeca. Iz jajčec se izležejo gosenice, ki približno tri tedne preživijo v cvetni glavi rastline in se nato spustijo na tla. Tam čakajo na gostiteljske mravlje. Zaradi izločanja posebnih snovi jih mravlje "posvojijo" in prenesejo v mravljišče. Tu gosenice preživijo do naslednjega poletja. Prehranjujejo se z ličinkami mravelj. Junija se zabubijo, v juliju pa se iz bub razvijejo odrasli metulji, ki morajo hitro zapustiti mravljišče, da ne postanejo plen mravelj.

Vrsta je ogrožena zaradi intenziviranja kmetijstva, opuščanja košnje in posledično zaraščanje travnikov, nekaterih vodnogospodarskih ukrepov, gradnje infrastrukture in urbanizacije.

Strašničnega mravljiščarja, in s tem tudi druge živali in rastline mokrotnih travnikov, bomo na Ličenci ohranili, če bomo:

- preprečevali zaraščanje mokrotnih travnikov z lesnimi vrstami;
- preprečevali hidro- in agromelioracije;
- ohranili ekstenzivno pridelavo travinja brez apnenja in gnojenja z mineralnimi gnojili ali gnojevko;
- mokrotne travnike prvič pokosili najkasneje do tretje dekade maja, drugič pa ne prej kot v drugi polovici septembra.

Zdravilna strašnica

Ribniki Petelinjek

Ribniki Petelinjek je skupno ime za dobrih 37 hektarjev veliko dolino severovzhodno od naselja Sv. Jernej pri Ločah. V njej so štirje, več kot 300 let stari ribniki: Štatenberšek, Štepihovec, Polšak in Stari Gaj (Gajšek). Nastali so z zajezitvami manjšega pritoka Ličence. Z njimi naj bi upravljali že menihi iz Žičke kartuzije in graščaki Possek, danes pa z ribniki gospodari Zveza ribiških družin Maribor.

Posledica ekstenzivnega gospodarjenja z ribniki in okoliškimi površinami je izjemna pestrost močvirskih in vodnih življenjskih okolij, kar se kaže tudi z veliko biotsko raznovrstnostjo.

V ribnikih prevladujejo plavajoče rastline, kot so različne vrste dristavcev (*Potamogeton*) in beli lokvanj (*Nymphaea alba*). V plitvinah in na obrežju ribnikov najdemo sestoje trstičja, rogoza, šašja, ločja in preslic. Med ogroženimi in redkimi rastlinskimi vrstami sta najpomembnejša kolmež (*Acorus calamus*) in osnati biček (*Schoenoplectus mucronatus*).

Ribniki so naravovarstveno pomembni zaradi bogate favne kačjih pastirjev. V njihovi širši okolici je zabeleženih kar 35 vrst, kar je polovica vseh vrst kačjih pastirjev, ki živijo v Sloveniji. Med evropsko ogroženimi vrstami živita tu dristavični spreletavec (*Leucorrhinia pectoralis*) in veliki studenčar (*Cordulegaster heros*). Zelo pomembni pa so tudi ogroženi suhljati škratec (*Coenagrion pulchellum*) ter

Mokrotni travniki v dolini Ličence

močne populacije pegastega lesketnika (*Somatochlora flavomaculata*), deviškega pastirja (*Anaciaeschna isosceles*) in nosne jezerke (*Epitheca himaculata*).

V ribnikih in okoliških gozdovih živijo številčne populacije dvoživk, med katerimi so najpogostejše zelena žaba (*Rana kl. esculenta*), sekulja (*Rana temporaria*), navadna krastača (*Bufo bufo*) in zelena rega (*Hyla arborea*). Izmed ogrožene favne najdemo tu močno populacijo medicinske pijavke (*Hirudo medicinalis*), pojavljata pa se tudi močvirski krešič (*Carabus variolosus*) in redki vodni pajek (*Argyroneta aquatica*).

Zelena rega

Močvirski krešič

Vtočni del ribnika z rogozom, trstičjem in šaši

Medicinska pijavka

Dristavični spreletavec (*Leucorrhinia pectoralis*)

Razpet med vodo in kopnim

Dristavični spreletavec

Kačji pastir dristavični spreletavec (*Leucorrhinia pectoralis*) je v Sloveniji kritično ogrožena vrsta, med ogrožene pa sodi tudi v Evropi. Vzrok temu je verjetno redkost primernih habitatov – ribnikov z ekstenzivnim ribogojstvom, ki so bogati z vodno vegetacijo, ob robovih in predvsem v vtočnem delu pa gosto porasli s trstičjem, šašjem ali ločjem. Ličinke se namreč oprijemajo stebel teh rastlin ali pa se skrivajo med koreninami šopov šašev in v debelih plasteh organskega detrita. Razvoj ličinke traja dve leti. Izlevijo se maja ali junija na steblih rastlin, ki rastejo iz vode. Nato se za nekaj tednov odmaknejo od ribnikov. Ko spolno dozori, pa se zopet vrnejo k ribnikom, kjer se razmnožujejo.

Na območju ribnikov Petelinjek bi populacijo dristavičnega spreletavca ogrozili tako intenzifikacija kot tudi opustitev ribogojstva, saj bi se s tem močno spremenil habitat vrste.

Delavnica za pripravo načrta upravljanja za pilotno območje Petelinjek (junij, 2006)

Dristavičnega spreletavca bomo na Petelinjeku ohranili, če bomo sprejeli upravljavski načrt, ki bo zagotavljal vrsti optimalen način ribogojstva. Najpomembneje je, da plenilci nimajo dostopa v vegetacijo ribnika in da se jeseni iz ribnikov za kratek čas izpusti voda.

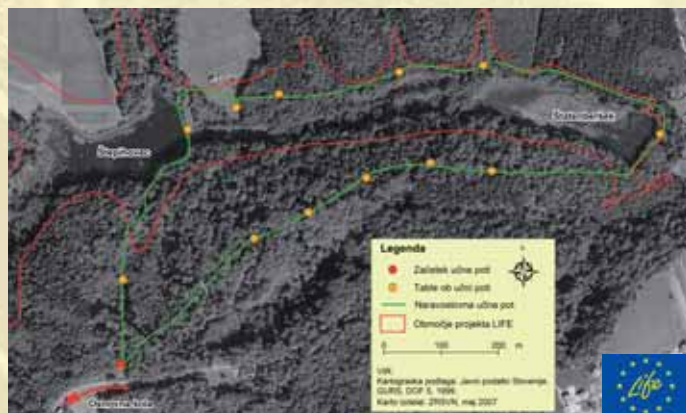
Podrobnejši načrt upravljanja za projektno območje Petelinjek, ki smo ga v sodelovanju z vsemi upravljavci v prostoru pripravili na Zavodu RS za varstvo narave v okviru projekta LIFE, je le prvi korak k ohranjanju narave na Petelinjeku. Sedaj je potrebno s skupnimi močmi slediti zastavljenim ciljem.

Podrobnejši načrt upravljanja in naravovarstvena izhodišča zanj, ki sta nastala v okviru projekta LIFE

Naravoslovna učna pot Petelinjek – odprta vrata v naravo

Naravoslovna učna pot Petelinjek je slabe 3 kilometre dolga krožna pot, ki poteka po obstoječih gozdnih poteh in vlakah v okolici ribnikov Petelinjek. Pot je namenjena učencem, ki bodo z aktivno udeležbo ob trinajstih tematskih tablah spoznavali življenje v ribnikih, močvirjih, na mokrotnih travnikih, v jelševju ter v gozdu. Vsebine tabel obiskovalca spodbujajo k raziskovanju, razmišljanju in opazovanju narave. Na učni poti sta dve točki namenjeni utrjevanju znanja, pridobljenega na že prehojenem delu učne poti.

Naravoslovna učna pot

Informacijska tabla, ki stoji na začetku naravoslovne učne poti ob cesti (rdeča pika na zgornji karti), 600 metrov vzhodno od Sv. Jerneja, podaja osnovne informacije o naravovarstvenem pomenu Ličence in ribnikov Petelinjek.

Informacijska tabla na vstopni točki območja

Sprehod po naravoslovni učni poti predstavlja posebno doživetje, saj se med potjo lahko seznanite z zanimivostmi, ki jih skriva narava na vsakem koraku.

Učna ura v naravi

Vodena ekskurzija po učni poti v okviru projekta LIFE

LIFE III – Narava je finančni inštrument Evropske unije, ki podpira naravovarstvena prizadevanja za ohranjanje evropsko pomembnih vrst in habitatnih tipov, združenih v mrežo Natura 2000.

Projekt, ki traja od 1. januarja 2005 do 31. decembra 2007, na območju Petelinjek izvaja Zavod RS za varstvo narave z lokalnimi partnerji: Zavodom za gozdove Slovenije - območno enoto Celje, Kmetijsko gozdarskim zavodom Celje in Zavodom za ribištvo Slovenije.

Projektne aktivnosti na pilotnem območju Petelinjek:

- izdelava podrobnejšega načrta upravljanja območja,
- vzpostavitev učne poti okrog ribnikov Petelinjek,
- postavitve informacijske table območja,
- izdelava brošure,
- druge obveščevalno-informativne akcije (predavanja na OŠ, natečaj za najboljši plakat na OŠ, izdelava informacijskih gradiv,...).

Boletina

Jelovica

Jovsi

Nosilec projekta:

Zavod Republike Slovenije
za varstvo narave

Financer:

Sofinancer:

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR

Partnerji projekta:

Zavod Republike Slovenije za varstvo narave
Območna enota Celje

Opekarniška cesta 2
3000 Celje
Tel. 03 426 03 43
Faks 03 426 03 42

www.zrsvn.si
www.zrsvn.si/life

Besedilo: Gregor Kalan, Matej Petkovšek, Nina Uratarič, Mateja Polutnik, Mojca Tomažič
Fotografije: Matej Petkovšek, Gregor Kalan, Matjaž Bedjanič, Dušan Klenovšek, Martin Vernik, Rudi Verovnik
Karte: Gregor Kalan, Mateja Polutnik
Oblikovanje: Pristop, d.o.o.
Tisk: Čukgraf, d.o.o.
Naklada: 5000 izvodov
Junij 2007

Brošuro smo izdali v okviru projekta LIFE III – Narava: "Natura 2000 v Sloveniji – upravljavski modeli in informacijski sistem", ki ga sofinancira EU. Besedilo ne izraža nujno pogledov Evropske komisije.

Ličenca
(ribniki
Petelinjek)

Snežnik